

---

¹ The 16th century China and the early 19th century Tokugawa-Japan give examples of a market where a major stakeholder, the state itself, lost its dynamics as the provider of a healthy market infrastructure. In China this led to the eventual decline of what used to be the richest economy of the planet, although the empire's men-of-war and merchant vessels were vastly superior to anything Europe could produce.

² Opposite examples are Medieval Venice and Genoa, merchant republics that by the mere force of organisational genius superseded their rivals. It bears noticing that these merchants first developed basic commercial routines from bookkeeping to letters of change.

³ Banking services in Finland also belong to the short list of successes, probably because Finnish consumers have substantial experience from earlier forms of electronic banking. Giro, actually invented in Sweden, has been used in this country for 50 years between banks. Therefore people trust without hesitation banks of traditional brand to handle the traditional operations, such as paying bills, collecting hires, etc.

⁴ It bears noticing that even on the traditional market, routine execution of court decisions and orders is underdeveloped despite of the Lugano convention. Cross-border legislation and executable orders (such as seizure and injunction) are still unavailable inside the European Union common market after decades of legislative work.

⁵ Nimmer, Raymond T. *Breaking Barriers: the Relation Between Contract and Intellectual Property Law*: Reichman – Franklin, *Privately Legislated Intellectual Property Rights: the Limits of Article 2B of the UCC*. Samuelson: *Intellectual Property and Contract Law for the Information Age: Foreword to a Symposium*. CalLR 1/1999, p. 1-16.

⁶ The access operator is in the best position to know the use context, but has no access to the content internal structure or its semantics, or the content-specific user preferences. The content provider has these data, but generally cannot know the details of the use context.

ITSESÄÄNTELY – HAITALLISET VERKKOSISÄLLÖT

Kysymyksenasettelu

Liikenne- ja viestintäministeriön määräämänä selvitysmiehenä haen vastauksia seuraaviin kysymyksiin silmällä pitäen suomalaista toimintaympäristöä ja suomalaisten viranomaisten mahdollisuuksia ryhtyä toimenpiteisiin:

Missä määrin käytännössä esiintyy haitallisia verkkosisältöjä?

Missä määrin käytännössä esiintyy vahingollisia verkkosisältöjä?

Miten suomalaisen viranomaisen on reagoitava näihin?

Teoreettisesti suomalaisella viranomaisella olisi käytettävissään esimerkiksi seuraavat osittain toisensa pois sulkevat toimintalinjat, joista eräät ovat selvästi mahdottomia:

1. Todeta ettei ole aihetta enempiin toimenpiteisiin.
2. Rohkaista itsesääntelyä eli autoregulaatiota.
3. Aloittaa kansalliset lainsäädäntötoimet.
4. Osallistua aktiivisesti kansainvälisiin toimiin, jotka tähtäävät itsesääntelyyn tai sääntelyyn.

Itsesääntelyllä tarkoitetaan tilanteita, joissa toimijat luovat oma-aloitteisesti toiminnalleen säännöt ja rajat. Termi on lainsäädännön vastakohta; lainsäädäntöä harjoittaa valtio tai valtioiden yhteisö. Käsitteellisesti sääntelystä on myös erotettava kansainväliset sopimukset, joilla valtio velvoittautuu saattamaan lainsäädäntönsä sopimuksella tarkoitettulle tasolle. Vielä on olemassa kansainvälistä mallilainsäädäntöä.

Lähtökohta on kuitenkin Suomen sitoutuminen keskeisiin periaatteisiin.⁷ Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus lapsen oikeuksista, artikla 19:

---

⁷ SopSn:o 59/1991 Annettu 21.08.1991

Sopimusvaltiot ryhtyvät kaikkiin asianmukaisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin, sosiaalisiin ja koulutuksellisiin toimiin suojellakseen lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä, mukaanlukien seksuaalinen hyväksikäyttö, silloin kun hän on vanhempansa, muun laillisen huoltajansa tai kenen tahansa muun hoidossa.

Saman sopimuksen artikla 34:

Sopimusvaltiot sitoutuvat suojelemaan lasta kaikilta seksuaalisen riiston ja hyväksikäytön muodoilta. Tässä tarkoituksessa sopimusvaltiot ryhtyvät erityisesti kaikkiin tarkoituksenmukaisiin kansallisiin sekä kahden- ja monenvälisiin toimenpiteisiin estääkseen:

- a) lapsen houkuttelemisen tai pakottamisen osallistumaan laittomiin seksuaalisiin tekoihin;
- b) lasten hyväksikäytön prostituutiossa tai muussa laittomassa seksuaalisen toiminnan harjoittamisessa;
- c) lasten hyväksikäytön pornografisissa esityksissä tai aineistoissa.

Sopimuksen tarkoittama menettely on ollut vanhastaan rikoslain 20 luvun säännösten nojalla rangaistavaa. Rangaistustaso on ollut ja on edelleen suhteellisen ankara.

Euroopan unionin neuvoston suositus 24.9.1998 / EYVL L 270 kehottaa jäsenvaltioita kannustamaan toimijoita itsesääntelyyn.

Itsesääntelystä on koottu tietoja verkko-operaattoreilta ja muilta toimijoilta.⁸ Yleisesti voi todeta, että sisällöltään ilmeisen rikollista aineistoa ei sijoiteta palvelutarjoajien koneisiin ja sellainen pyritään

Laki lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 1 § New Yorkissa 20 päivänä marraskuuta 1989 tehdyn lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen määräykset ovat, mikäli ne kuuluvat lainsäädännön alaan, voimassa niin kuin siitä on sovittu. 2 § Tämä laki tulee voimaan asetuksella säädettävänä ajankohtana. Helsingissä 31 päivänä toukokuuta 1991. Allekirjoituspäivä: 20.11.1989 Ratifiointipäivä: 20.06.1991 Voimaantulopäivä: 20.07.1991 Sopimus: 59/1991 60/1991 Säädösviite: 1129/1991 1130/1991

⁸ Operaattoreita ovat esimerkiksi kolumbus, sonera, inet jne. Monissa tapauksissa ne ovat puhelinyhtiöiden omistamia tai niistä kehittyneitä. Palveluntarjoaja voi olla erillinen yhtiö, joka pitää yllä esimerkiksi portaalia, kuten kolumbus, Sonera-Plaza jne. Sisältöjä ovat esimerkiksi kotisivut ja –

poistamaan niistä. Tämä koskee kuitenkin vain Suomea. On selvästi havaittavissa, että palvelutarjoajat eivät pidä asianaan eivätkä katso mahdollisuuksiinsa kuuluvan aineiston seurannan. Ainakin teknisesti tämä pitää paikkansa. Ne tilanteet, joissa palvelutarjoajan huomiota on kiinnitetty verkkosisällön ongelmallisuuteen, aiheuttavat tulkintavaikeuksia.

Itsesäätelyjärjestelmiä on Euroopan eri maissa. Tavallisin on kuuma linja –puhelinpalvelu, . Internet-asioissa muutoinkin erittäin aktiivinen Irlanti on teettänyt tutkimuksen haitallisista verkkosisällöistä.⁹ Childnet International pyrkii koordinoimaan itsesäätelyhankkeita.¹⁰

LIST OF MEMBERS			
COUNTRY	STATUS	NAME	WEB ADDRESS
Australia	Associate	ABA	www.aba.gov.au
Austria	Full	Stopleveline	www.stopleveline.at
Denmark	Provisional	Red Barnet	www.redbarnet.dk
France	Full	AFA	www.afapc.org

---

sivustot, jollaisia on hyvin laajasti esimerkiksi korkeakouluilla, useimmilla oppiaineilla ja opettajilla omansa. Sivu eli "site" tunnustetaan osoitteestaan (DNS), jolla on yleensä kirjoitettu muoto, kuten eduskunnan www.eduskunta.fi ja IP-osoite, joka on numerosarja. Kotisivulle kootaan yleisesti viittauksia eli linkkejä toisiin kotisivuihin. Tämän aiheen kannalta keskeinen Unescon Observatory of the Information Society on oleellisesti linkkikokoelma, jota käyttäen voi nopeasti selvittää esimerkiksi haitallisten ja vahingollisten verkkosisältöjen säätelyä ja itsesäätelyä koskevia asioita http://www.unesco.org/cgi-bin/webworld/portal_observatory/ Suomen voimassa oleva lainsäädäntö on löydettävissä esimerkiksi osoitteesta <http://www.finlex.fi/>

⁹ Illegal and Harmful Use of the Internet, Department of Justice, Equality and Law Reform

¹⁰ <http://www.childnet-int.org/>

France	Full	AFA	www.pointdecontact.org
Germany	Full	Electronic Commerce Forum	www.eco.de
Germany	Full	FSM	www.fsm.de
Germany	Full	Jugendschutz	www.jugendschutz.de
Ireland	Full	ISPAI	www.hotline.ie
Netherlands	Full	Meldpunt	www.meldpunt.org
Norway	Associate	Save the Children	www.reddbarna.no
Spain	Provisional	ACPI	www.asociacion-acpi.org
Sweden	Provisional	Rädda Barnen	www.rb.se/hotline
United Kingdom	Full	Internet Watch Foundation	www.iwf.org.uk
U.S.A	Associate	Cybertipline (NCMEC)	www.ncmec.org

Saksassa on valmistettu laajahko selvitys internetin itsesäätelystä.¹¹ Ranskassa on hiljan hyväksytty sähköistä viestintää koskeva laaja lainmuutos ilmaisunvapautta koskevaan lakiin.¹²

Eri maissa toimii suuri määrä kansalaisjärjestöjä, tilannetta tarkkailevia, lasten ja marginaaliryhmien suojan puolesta puhujia ja verkkoviestinnän ilmaisunvapautta tähdentäviä. Viimeksi mainituista

---

¹¹ <http://www.stiftung.bertelsmann.de/internetcontent/>

¹² LOI no 2000-719 du 1er août 2000 modifiant la loi no 86-1067 du 30 septembre 1986 relative à la liberté de communication 2.8.2000. Ks. Erikoisesti ensimmäinen luku.

epäilemättä merkittävin on Electronic Frontier Foundation, jonka osastoja toimii eri maissa, myös Suomessa.¹³

Vastausten päälinjat

Haitallisia, erittäin haitallisia, vahingollisia ja rikollisia verkkosisältöjä esiintyy. Kansainvälisten yhteisöjen jäsenenä ja täyttääkseen sopimuksiin perustuvat velvollisuutensa Suomen on reagoitava tilanteeseen.

Reaktioina suositetaan seuraavaa kolme aluetta

Itsesääntelyn edistäminen toimintasuosituksin. *Kuuman linjan* perustaminen.

Seurantajärjestelmän luominen, rahoittaminen ja toimintaedellytysten ylläpitäminen riittävien asiantuntijavoimien takaamiseksi.

Noudatettavan politiikan erittely päätöksentekijöiden tarpeisiin teettämällä asiasta *tutkimus* ja tukemalla jo aloitettua tutkimustoimintaa.

Liikenne- ja viestintäministeriöön tukeutuvan *erikoisryhmän* eli seurantajärjestelmästä erillisen foorumin perustaminen.

Verkkosisältöjen luokittelu on tällä hetkellä kansainvälisesti käytetty ja sinänsä ongelmallinen. Luokittelua olisi mietittävä etenkin seuraamusjärjestelmän takia, mutta tämä tapahtuu parhaiten kansallisessa ja kansainvälisessä yhteistyössä.

Selvityksen tausta

Ongelmia on lähestytty kartoittamalla kansainvälistä materiaalia, josta verrattain keskeisen osan on saanut Euroopan Unionin The Safer Internet Action Plan –ohjelma.¹⁴ Kirjoittaja on vierailut

---

¹³ www.eff.org Tämä järjestö keskittyy hyvin laajasti myös sellaisiin kysymyksiin, joista tässä selvityksessä ei ole kysymys, kuten ohjelmistojen koodin avoimuuteen. Järjestön akateeminen tausta ja tuki on harvinaisen vahva.

projektin kokouksessa Luxemburgissa asiantuntijana ja laatinut projektille yhteenvedon sääntelyn ja itsesääntelyn näkökohdista.

Kotimaisia toimijoita ja viranomaisia on kuultu tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa. Lisäksi liikenne- ja viestintäministeriö on luonut asiantuntijaryhmän, jonka piirissä ideoita ja aloitteita on voitu testata.

Vastausten vaihtoehdoista ensimmäinen näyttäisi olevan nopeasti torjuttavissa. Ehkä se ei ole.

Vähimmäisohjelma on joka tapauksessa nopeasti ja vähin perustein hahmoteltu. Verkkotarjontaa on seurattava systemaattisesti. Havaintoja ja alan ilmiöitä on jäsennettävä jatkuvasti.

Kyberrikos

”Kyberrikoksen” käsite on ratkaisua vaativa ongelma. Osa lapseen kohdistuvista rikoksista on olennaisesti seksuaalirikoksia, joissa yhteyden hankkiminen internetin tai vaikkapa puhelinverkon avulla on vain lisätekiä. Osa lapseen kohdistuvista rikoksista on pornografian levittämistä eli lasta loukkaavan aineiston saatavilla pitämistä. Näiden kahden välillä on selvä ero.

Onko se kyberrikos, että lapsi vietellään verkko-yhteyksin tapaamiseen, jonka yhteydessä häneen käydään käsiksi? Yleisemmällä tasolla: onko järkevää rinnastaa näyttämisen tekemiseen?

Tällä hetkellä julkisessa keskustelussa lapsille haitallisen aineiston levittäminen ja lapsiin kohdistuvat rikokset saavat liian usein samanlaisen käsittelyn. Kansainvälisessä sananvapauskeskustelussa on yli vuosisadan ajan korostettu, ettei sanominen ole samaa kuin tekeminen. Suomessa tämä ajattelutapa on kieltämättä heikohkosti kehittynyt. Sanomisessakin mielipiteen esittäminen on toista kuin uhkaaminen. On luvallista olla julkisesti sitä mieltä, että tasavallan presidentti tai vaikkapa arkkipiispa ovat heikkoja henkilöitä, jotka hoitavat tehtävänsä ala-arvoisesti ja yhteisen kansan etujen vastaisesti. Nekin ovat eri asioita, että joku sanoo huumausaineiden laajentavat miellyttävällä tavalla tajuntaa, ja että joku toinen ottaa käyttöökseen lain kieltämiä huumaavia aineita. Rikoslakiin on jouduttu lisäämään uusia tekotyyppejä, kuten esimerkiksi kiihottaminen kansanryhmää vastaan. Menettely on arvatenkin kansalaisten suuren enemmistön mielestä tuomittavaa ja vaarallistakin – ja tähän on tietysti erittäin helppo yhtyä – mutta kyllä sananvapauskin on arvo. Jos joku todistelee kirjassa tai kirjoituksessa, että suomalaiset ovat yleisesti ottaen harvinaisen tyhmää ja lahjatonta

kansaa, se on kyllä täysin luvallista – ja sen on oltava. Ellei näin olisi, joutuisimme korrektiuden suohon.

Tämä päättely johtaa erikoislaatuiseen *suositukseen*. Lapsia ja muita erikoisryhmiä loukkaavan ja vaarantavan kirjallisen ja kuvallisen aineiston sääntely olisi erotettava ”henkilöön kohdistuvista rikoksista”.

Olisi erittäin toivottavaa, että ”kyberrikosten” kategoria supistettaisiin kiihottamiseen kansanryhmää vastaan ja taloudellisiin rikoksiin. Muut verkkosisällöt jäisivät rikoslakiin nykyisin sisältyvän sääntelyn varaan.

Ellei tästä erosta pidetä kiinni ja sananvapautta ja median vastuuta selkiytetä, ollaan piankin sellaisessa tiedotusilmastossa, josta etenkin johtavat anglosaksiset maat ovat tulleet kuuluisiksi – suuresta sananvapauden perinteestään huolimatta. Toisin sanoen terveeseen demokraattiseen yhteiskuntaan välttämättömästi kuuluva mielipidetaistelu siirtyy median kautta tuomioistuimiin.

Kunnianloukkausten ja yksityisyyden loukkaamisen siirtäminen rikoslaista ja niiden rangaistavuuden poistaminen voisi olla harkinnan arvoinen vaihtoehto. Näissä teoissa vahingonkorvausseuraamus olisi mahdollisesti sekä riittävämpi ja tehokkaampi kuin useimmiten keinotekoinen sakko.

Tämän selvityksen kannalta teon rikoksia ajatellen suositus on, ettei mihinkään toimenpiteisiin ryhdyttäisi. (Rikosoikeudellisen sääntelyn tarkistaminen on perinteisesti oikeusministeriön asia.)

Rikollisuuden tausta yleisesti

Erikoislaatuista suositusta on perusteltava vielä yhdellä lisäsyllä. Se on vieläkin oudompi. Arvovaltainen *The Economist* suositteli numerossaan 28.7.2001 kovien huumeiden rangaistavuuden poistamista.¹⁵ Perustelut ovat mielenkiintoiset. Sen minkä valtio kieltää rangaistuksen uhalla, sen valtio samalla siirtää muun sääntelyn ulkopuolelle. Lienee ajateltava, että lainsäätäjien on myös moraalista suuttumusta herättävissä tilanteissa mentävä ilmiöryhmän syihin.

Järjestäytynyt rikollisuus tunkeutuu sinne, missä legitiimi valta ei toimi.

Osa ongelmasta voi johtua siitä, että pornografian levittäminen oli niin pitkään yksikäsitteisesti kiellettyä. Sellaista aineistoa voidaan kuvailla aikuisille haitalliseksi tai kyseenalaiseksi. Lapsille se on vahingollista.

---

¹⁵ *The Economist* Survey: Illegal Drugs m. nro s. 1-33. Myös

http://www.economist.com/displayStory.cfm?Story_ID=S%26%28%28%2C%24QA%23%27%0A

Muuan vahingollisen verkkomateriaalin leviämisen syy on se, että se on kiellettyä. Koska se on kiellettyä, hinnat ovat korkeat ja voitot suuret. Veroja ei tarvitse maksaa. Tältä osin aikuisaineiston oikeudellisen aseman muuttuminen voi heijastua lapsipornografiaan.

Entä ellei lapsipornografia ole pelkästään oikeudellinen ongelma? Tiedämme sen historiasta oikeastaan vain sen, että se oli esiteollisessa yhteiskunnassa harvinaista. Vielä 1950-luvun alussa johtava rikosoikeuden ja kriminologian asiantuntija professori Inkeri Anttila katsoi teoksessaan alaikäisiin kohdistuvista seksuaalirikoksista, että ilmiötä oli liioiteltu ja että teot olivat keskimäärin lieviä.

Nyt tilanne on toinen. Olisiko tutkimus ja viranomaisten huoli kärjistänyt ongelmaa? Ainakin 1500-luvulta alkaen on käsitetty, että voimakkaasti osoitettu julkinen suuttumus ja dramaattiset rangaistukset voivat lisätä rikollisuutta. Esimerkiksi aikuisprostituutioon arkipäiväistäminen – naurunalaiseksi tekeminen, jos mahdollista – ja virallistaminen veroineen ja muine ikävyyksineen tehoaa kenties paremmin kuin kiellot ja rangaistukset.

Tämän suuntaisia ajatuksia herää siitä, että yksittäiset lapsiin kohdistuneet seksuaalirikokset, etenkin sarjamurhat, herättävät verrattomasti suurempaa mielenkiintoa kuin esimerkiksi sodissa ja sissiliikkeissä esiintyvät mittakaavaltaan tuhat kertaa suurempi lasten tapattaminen.

On olemassa muotirikoksia samalla tavalla kuin on olemassa muoti-mielisairauksia. Rikollisuus on yhteiskunnallinen ilmiö, joka ei ole erillään talouden, sosiaalisten liikkeiden ja kulttuuristen suunnanmuutosten vaikutuksesta.

Yhteenveto

Edellä esitettyä ei tietenkään pidä lukea rikollisten liiallisena ymmärtämisenä. Rikosten ja rikollisten käsittäminen on kuitenkin tehokkaan torjunnan välttämätön edellytys.

Vallitsevan lain ja oikeudellisen ajattelun puitteissa seurantaa on lisättävä ja rangaistuksia korotettava.

Tämä asiakirja on selvitys sääntelystä ja itsesääntelystä, joten sääntely on ymmärrettävä syvällisesti siitä huolimatta että ajattelu voi johtaa epämiellyttäviin ja kavahduttaviin tuloksiin.

Sitä vaihtoehtoa ei voi sulkea pois, että kysymys ei olekaan pelkästään ”vahingollisista ja haitallisista verkkosisällöistä”, vaan yhteiskunnan muuttumisesta, tarkemmin sanoen valtion ja yhteiskunnan suhteen muuttumisesta ja tämän ilmiön heijastumisesta verkkoviestinnässä. Jos näin on, valtion aseman korostaminen esimerkiksi lisäämällä kilpavarustelua suhteessa rikollisuuteen ei ole välttämättä ainoa keino eikä välttämättä paras keino – olettaen että pyritään johdonmukaisesti ja rehellisesti haitallisten ilmiöiden vähentämiseen ja niiden seurausten lieventämiseen.

Tämän hetken tietämyksen mukaan vaikuttaminen sääntelyllä ihmisten käyttäytymiseen eli sääntelyn muuntaminen itsesääntelyksi toimii silloin kun kohteena on suhteellisen selkeärajainen joukko, kuten

valtaosa ajokortin haltijoista.¹⁶ Itse asiassa oikeudellinen sääntely ja rangaistukset tehoavat sitä paremmin, mitä lainkuuliaisemmista ja kunnollisemmista ihmisistä on kysymys.

Ongelmasta

Tämä selvitys on informaatioteknologiasta mutta vailla teknisiä yksityiskohtia. Tarkoitus on otsikon mukaan selvittää tietoverkkojen sisältöjen ongelmia ja perustella eräitä ratkaisumalleja. Tekniset ratkaisut riippuvat sitten tavoitteista.

Verkon käsite

Verkon käsite on osa selvityksen aihetta.¹⁷ Jos puhe olisi perinteisestä verkosta, sellaisesta kuin ulalähettimet ja vastaanottimet tai puhelin, sääntelyn ja itsesääntelyn ongelmaa ei varsinaisesti olisi. Nykyisen kaltainen tietoverkko puolestaan ei ole oikein kenenkään valvottavissa eikä säänneltävissä, koska viestit kulkeutuvat hajautettuina vastaanottajalle, ja jos jokin reitti tukitaan, vaihtoehtoisia reittejä on aina olemassa. Verkko ei toimi olennaisesti vapaasti etenevinä aaltoina tai johtimissa. Keskuksiin tai radiolähtetimiin verrattavia solmuja ei varsinaisesti ole. Tämä on oikeastaan internetin perusidea ja osoitus sen varhaisesta, sotilaallisten näkökohtien värityksestä historiasta. Siten verkot ja verkostot ovat olennaisesti rakenteettomia. Tämä on paradoksi, koska elektroniset laitteet ja niitä varten kehitetyt ohjelmat ovat sekä hienostuneita että monimutkaisia, mutta viestinnän kannalta verkon yhteys fyysisiin sijaintipaikkoihin on epämääräinen ja muuttuva. Sääntelyn näkökulmasta joittenkin reittien tukkiminen saattaa olla täysi tuloksetonta tai hyvinkin helposti kierrettävissä.

Erilaiset tietoverkot ovat kaikki tätä nykyä digitaalisia. Pohjaltaan kysymyksessä ei ole teknologinen muutos, vaan sosiaalinen muutos, ehkä dramaattinenkin. Ei ole ongelmatonta johtaa sosiaalista

---

¹⁶ "Sääntelyn muuntaminen itsesääntelyksi" on Michel Foucaultin oivallus omin sanoin esitettyä – kansalainen kävelevänä vankilana. Katso esim. Foucault, Tarkkailla ja rangaista 1974, suom. J. Kemppinen.

¹⁷ Monissa tätä samaa aihetta koskevissa eri Euroopan maissa julkaistuissa selvityksissä verkon teknologiaan on kiinnitetty suurtakin huomiota esimerkiksi keskusteltaessa haitallisten verkkopaikkojen suodattamisesta. Nämä näkökohdat on kenties kuitenkin paras esittää eri selvityksenä.

muutosta teknologisesta. Sekin perinteinen käsityskanta on olemassa, että yhteiskunta tilaa ja teknologia toteuttaa. Ilman ”tilausta” teknologia ei toteudu eikä käy kaupaksi.¹⁸

Tätä erottelu ei voi sivuuttaa hiusten halkomisena. Käytössämme on ollut yli sata vuotta puhelinverkko ja 80 vuotta radion lähetysverkko.¹⁹ Molemmat on toteutettu kansallisesti kansainvälisellä tekniikalla. Internet on ylikansallinen, rajat rikkova.

Jotkut verkot ovat vastaanottamisen kannalta jokseenkin avoimia, kuten internet ja mobiiliverkot (matkapuhelimet kuten GSM).²⁰ Jotkut verkot ovat verkkoon pääsyn kannalta rajoitettuja, kuten maksulliset, sisään kirjoittautumalla aukeavat internetin portaalit ja sivustot tai työpaikoilta ja virastoista niin sanotun palomuurin takaa tavoitettavat yhteydet.²¹ Eräät verkot ovat ulkopuolisilta suljettuja, kuten yksikköjen sisäiset verkot eli intranetit ja esimerkiksi LAN-järjestelmät.²²

Sääntelyn kannalta verkkoon pääsy laitoksista on lähes ongelmatonta. Yhteyttä valvova työnantaja, viranomainen tai vastaava voi säätää jokseenkin ongelmattomasti yhteyden sellaiseksi, että koneista pääsee vain osoitettuihin verkko-osoitteisiin. Toisaalta tällaisen politiikan hyöty on kyseenalainen, ellei kysymys sitten ole työnjohdollisista näkökohdista.²³

---

¹⁸ Castells, Network Society I-III, 2001.

¹⁹ Winston, Brian: Media, Technology and Society. A History from the Telegraph to the Internet, 1998.

²⁰ Internetistä puhuttaessa tarkoitetaan usein www:tä – World Wide Web, jonka sääntelystä vastaa mm. ICANN – The Internet Corporation for Assigned Names and Numbers. ICANN hallinnoi domain-nimiä, IP-osoitteita ja protokollaparametreja ja porttinumeroita. Ks. <http://www.icann.org/> ICANN on syksyllä 2001 ajautunut edustavuuden ja paikallisuuden ongelmiin. Keskusteluissa korostuvat elinkeinoelämän ja yleishyödyllisten järjestöjen ristiriidat ja samoin teollistuneen maailman ja kehitysmaiden ongelmat.

²¹ Tyypillisesti sanoma- ja aikakauslehdet tarjoavat rekisteröityneille ja mahdollisesti maksaville asiakkaille laajan palvelun. Esimerkiksi korkealaatuiset The New York Times ja The Economist tarjoavat tilaajille erittäin laajat ja kattavat arkistot. Pelkästään näiden kahden verkkopaikan tekstien avulla voi muodostaa perustellun käsityksen haitallisia verkkosisältöjä koskevasta keskustelusta ja myös aiheesta julkaistuista laajoista artikkeleista ja kirjoista.

²² Local Access Network

²³ Työnantajan oikeus lukea työntekijän sähköpostia esimerkiksi työsuhteen purkaututtua on erilliskysymys, joka on ratkaistava parhaiten sopimuksin, työehtosopimuksin ja lainsäädännöllä. Kysymys on toinen kuin haitallisia verkkosisältöjä mietittäessä; työntekijän sähköpostissa voi

Domain-nimi eli hallinta-alueen nimi on esimerkiksi valtioneuvoston www.vn.fi, liikenne- ja viestintäministeriön www.mintc.fi, tai Teknillisen korkeakoulun www.hut.fi. Nimi yhdistää kaikki samaan verkkoon kuuluvia tietokoneita, kojeita ja päätelaitteita. Internetin TCP/IP –protokolla perustuu IP-osoitteisiin, jotka ovat joko vaihtuvia tai pysyviä. Nuo osoitteet ovat numerojonoja, joita käyttäen datapaketeiksi jaettu viesti löytää oikeaan paikkaan, esimerkiksi sähköpostiviesti eri palvelimien kautta oikean vastaanottajansa.²⁴

Vaikka sisältö olisi haitallista tai rikollista, ainoa keino päästä siihen käsiksi on tunkeutua palvelimeen, jolla tuo sisältö on. Palvelimen sulkeminen tai sisällön poistaminen siltä onnistuu helposti domainin sisällä, esimerkiksi korkeakoulussa. Sisällön siirtäminen tai hajauttaminen fyysisesti vaikeasti tavoitettaviin palvelimiin on kuitenkin käytännössä niin helppoa, että viranomainen ei pysy perässä.²⁵

Hiukan yleistäen voi sanoa, että arveluttavan verkkosisällön kätkemiseen on niin paljon mahdollisuuksia, ettei se onnistu aivan vähällä. Kääntäen voi sanoa, että helposti löytyvä verkkosisältö on tuskin sisällöltään erikoisen ongelmallista. Niin sanottua normaalia pornografiaa löytää kuka tahansa; vahingolliseksi tai rikolliseksi luokiteltavan pornografian löytäminen ei onnistu yhtä helposti, vaikka sitä tietyvästi on verkoissa paljon.²⁶

Verkkoarkkitehtuuri tekee valvonnan ja pakkotoimet tätäkin vaikeammaksi sellaisissa internetin tavanomaisista menettelyistä poikkeavissa ratkaisuisissa, joita nimitetään peer-to-peer –arkkitehtuuriksi. Paljon keskustelua herättänyt Napster toimi tuon tyyppisellä periaatteella. Gnutella on aidosti peer-to-peer –verkko.

---

tyypillisestikin olla työnantajan toiminnalle tärkeää tietoa ja työntekijällä puolestaan on hyvä mahdollisuus kouluttautua luonteeltaan yksityisen sähköpostin turvaamiseen.

²⁴ IP-osoitteet ovat käymässä vähiin ja luvassa on merkittävästi laajempi IPv6-järjestelmä. Numerosarjoja esitettyihin IP-osoitteisiin liittyy DNS-järjestelmä, joka kuvaa osoitteet sanoina.

²⁵ Alan kirjallisuus alkaa olla jo runsasta. Keskeinen ja merkittävä teos on Lessig, Lawrence: Code and Other Laws of Cyberspace. Kirjoittaja on Stanfordin yliopiston professori.

Perusselvitys on arvovaltaisen National Research Councilin julkaisema Digital Dilemma –teos, jonka toimittajat ja kirjoittajat ovat akateemista ja elinkeinoelämän huippua.

²⁶ Arkisen käyttäjän kokemus on kuitenkin tämä: sähköpostiin tulee runsaasti epämääräisiä tarjouksia, jotka liittyvät useimmiten rahapeleihin ja sijoituksiin. Vastaavasti kevyen musiikin kuten jazzin sivustoihin liittyy runsaasti rahapelimainontaa. Pornografian tyyppisille sivustoille ei joudu koskaan. Harmillisista tarjouksista pääsee kotikeinoin. Toisaalta asiakastietojen keräämiseen perustuvat profiilit ovat monissa tapauksissa hyödyllisiä ja miellyttäviä – esimerkiksi verkkokirjakauppojen uutuustarjoukset. Henkilö joka on tilannut esimerkiksi internetin haitallista sisältöä koskevia kirjoja, saa kirjakaupan verkkosivulle mennessään tiedon samaa asiaryhmää koskevista uutuuskirjoista.

Kun tavallisemmassa verkossa on palvelimia (servers) ja niiden päätelaitteina toimivia koneita (clients), P2P-ratkaisussa laitteet ovat samanarvoisia.²⁷ Kun nykyinen internet-yhteys muistuttaa tavallaan kauppaa, jossa palvelin on kauppa tai paja ja klientti asiakas, P2P on aidosti kahdenkeskistä vaihtokauppaa, jossa suoraan pitkin verkkoa haetaan vastaus ja luodaan yhteys kahden laitteen välille esimerkiksi tiedostojen vaihtamista varten. Jos internet on postimerkkiliike, jossa asiakkaat pistäytyvät, P2P on kuin kirjeshakkia, jossa samanarvoiset osapuolet lähettävät toisilleen kirjekuoria, joiden sisältö on tarkoitettu vain vastaanottajan tietoon. Nämä ”kirjekuoret” ovat vielä siitä erikoisia, että ne eivät kulje postikonttorin kautta vaan ilmestyvät suoraan perille.

Tämä tekninen vaihtoehto soveltuu erittäin hyvin vahingollisten sisältöjen levittämiseen. Näyttää myös siltä, että P2P kasvaa nopeasti merkittäväksi tekijäksi kannettavien päätelaitteiden maailmassa. Tämä näyttäisi merkitsevän esimerkiksi prostituution ja huumekaupan entistä parempaa ”suojaa” viranomaisvalvonnalta. Lisäksi näyttää todennäköiseltä, että P2P ei ole itsesääntelyn ulottuvissa.

Ongelman jäsentäminen

Vahingollisista verkkopalveluista ja sisällöltään rikollisesta viestinnästä ei ole epäilyä: niitä esiintyy ja ongelma on todellinen. Toisaalta näiden ilmiöiden volyyymistä ei ole tietoa, ja vaikuttaa siltä, että uskottavaa tietoa ei myöskään ole saatavissa. Valitettavasti myös arviot ovat lähinnä arvauksia.²⁸

Kyberrikoksia pohditaan Euroopan unionissa.²⁹ Euroopan neuvosto on saanut valmiiksi ehdotuksen kansainväliseksi sopimukseksi. G8 ja OECD tutkivat näitä samoja ongelmia kumpikin taholtaan.

---

²⁷ Kirjankustantaja O'Reilly on julkaissut P2P-kirjallisuutta, ks. www.oreilly.com esim. Oram, Andy: Peer to Peer , Harnessing the Power of Disruptive Technologies.

²⁸ Valvonnan perusongelmista on niistäkin jo peruskirjallisuutta: Himanen, Pekka: The Hacker Ethic, foreword by Linus Torvalds, epilogue by Manuel Castells Random House 2001. (Suomeksi WSOY 2001). Ks. Himasen kirjasta <http://slashdot.org/books/01/03/06/1751250.shtml> arvostelu ja merkittävän laaja ja asiantunteva keskustelu.

Shapiro, Adrew L.: The Control Revolution. A Century Foundation Book 1999.

Stefik, Mark: The Internet Edge. Social, Technical, and Legal Challenges for a Networked World. The MIT Press 1999.

Alan tunnustettu perusteos on Castells, Manuel: The Network Society I-III 2001.

²⁹ EP conference Fighting Cybercrime 16.9.2000. Euroopan neuvoston kyberrikos-sivusto: <http://press.coe.int/press2/press.asp?B=22,0,0,107,0&M=http://press.coe.int/dossiers/107/E/e->

Esimerkiksi G8 on ottanut rahanpesun erityisesti kohteekseen. OECD tukeutuu muun ohella The National Cybercrime Training Partnership-asiakirjaan The Electronic Frontier: The Challenge of Unlawful Conduct Involving the Use of Internet.³⁰

Ensimmäiseksi on päästävä eroon jäsentymättömistä mielikuvista. Vahingollinen verkkosisältö tuo useimmille ensimmäisenä mieleen pornografian, etenkin sen pahanlaatuiset muodot, ja prostituution. Toiseksi ajatellaan ehkä huumekaupan organisoimista ja kolmanneksi talousrikollisuutta, etenkin transaktioketjujen manipuloimista. Selvästi pidetään, että toiminta ylittää valtioiden rajoja ja käyttää hyväkseen viranomaisten toimivallan rajoja ja rajoituksia.

Tällainen jäsenitys näyttäisi mahdollistavan hierarkian, jota käyttäen vilpittömät toimijat – operaattorit, sisällöntuottajat, ehkä laitevalmistajatkin – voisivat sopia järjestelyistä itsesääntelyn toteuttamiseksi etenkin vaikeissa erityistilanteissa. Esimerkki tällaisesta tilanteesta on ns. take-down. Jos palvelimen haltijalle ilmoitetaan järjevin perustein rikollisesta verkkosisällöstä, asianomaiselle syntyyneen toimimisvelvollisuus. Myös sellainen operaattori, jonka velvollisuus ei ole valvoa välittämäänsä liikennettä, saattaa joutua tilanteeseen, jossa esimerkiksi sivusto on poistettava palvelimelta. Sanktiona voi olla vahingonkorvausvastuu, jossakin tapauksessa myös rangaistus.³¹

Tämä ratkaisumalli on leimattava periaatteessa huonosti toimivaksi, ellei sitä täydennetä muilla menetelmillä. Sekä verkon oma arkkitehtuuri että verkossa toteutetut liiketoimintamallit muuttuvat ja joustavat niin nopeasti, että havaittuihin ongelmiin päästäisiin kiinni säännönmukaisesti vasta sellaisessa vaiheessa, jossa se on vahinkojen torjumiseksi myöhäistä.

Luonnollisesti on asiakokonaisuuksia, joissa yhdistetty lainsäädäntö ja itsesääntely toimivat. Keskeinen esimerkki on henkilötietojen suoja.³² Monille eri toimijoille kertyy suuria määriä yksityisyyden piiriin kuuluvia tietoja ihmisistä. On erittäin hyvä, että asiasta on lainsäädäntöä ja viranomaisorganisaatio ja että yksityisyyden suojaamiseen liittyviä kysymyksiä ja sen loukkaamattomuutta edistäviä teknisiä ratkaisuja kehitetään juuri siten kuin Suomessa ja Euroopan Unionissa nimenomaan tapahtuu. Lainsäädäntö perustuu henkilötietojen kerääjälle asetettuihin toimimisvelvollisuuksiin, mutta sääntely on toteutettu käytännössä rakentamalla itsesääntely

---

[sommaire.htm](#). Euroopan neuvoston lopullinen luonnos kansainväliseksi sopimukseksi kyberrikoksista 16.-22.6.2001

<http://conventions.coe.int/treaty/en/projets/FinalCybercrime.htm>

³⁰<http://www.nctp.org/unlawful1.html>

<http://www.oecd.org//daf/nocorruptionweb/moneylaundering/ecrime.htm>

³¹ USA:ssa ratkaistiin alioikeudessa 7.9.2001 juttu, jossa verkkohuutokauppoja järjestävä eBay vapautettiin vastuusta, kun se oli kaupanvälittäjänä myynyt muun muassa luvottomasti valmistettuja kopioita elokuvista ja videonauhoista.

³² Henkilötietolaki 523/1999

velvoitteet ja niiden täyttämisen edellyttämä käsitteistö (rekisterinpitäjä, sivullinen, suostumus, käyttötarkoitussidonnaisuus).

Silti myös yksityisyys on terminä ja iskulauseena omiaan herättämään naiiveja mielikuvia. Myös muut kuin yksityishenkilöt ovat tietojaan koskevan suojan tarpeessa. Valtion turvallisuuden kannalta salassa pidettävä tieto on voimakkaasti suojattu. Yrityssalaisuus on rikosoikeudellisesti suojattu. Useille ammattiryhmille on asetettu jyrkät salassapitovelvollisuudet (terveydenhoidon henkilökunta, sielunhoito, asianajajat). Lisäksi on kuitenkin suuri määrä sellaista luottamuksellista tietoa, joka ei täytä yrityssalaisuuden tunnusmerkistöä mutta ansaitsee silti suojaa – vaikkapa kaupallista voittoa tavoittelemattomien yhteenliittymien rahoitus (puolueet; poliitikot; urheilujärjestöt ja seurat, atteelliset yhdistykset – sponsorointi).

Normaali ja tavallisin tapa lähestyä kysymystä olisi todeta ja perustella regulaation tarpeellisuus ja esittää sen jälkeen vaihtoehtoisia järjestelyjä mahdollisesti ilmi käyneiden ongelmien ratkaisemiseksi. Tätä keinoa käytetään yleisesti, kun kysymys on esimerkiksi valvonnasta puhelinverkossa – poliisille myönnetään lakia muuttamalla mahdollisuus hakea tuomioistuimen lupa salakuunteluun. Vastaavasti tietokoneita takavarikoidaan kotietsinnän yhteydessä pakkokeinolain säännösten nojalla, jotta niiden sisältöä voisi rauhassa tarkastella.³³

Sähköpostiin kiinnitetään huomiota. Toimivat järjestelyt tekevät jo mahdolliseksi saapuvien sähköpostien suodattamisen ja häiritsevistä viesteistä ilmoittamisen.³⁴ Internetin puolella sekä Internet Explorer- että Netscape-selaimissa on optionäppäin, jolla voi rajoittaa ja suodattaa seksiä, väkivaltaa ja sopimatonta kielenkäyttöä sisältäviin verkkopaikkoihin pääsyä käyttäjän määrättävissä olevia avainsanoja käyttäen. Vastaavasti on ongelmatonta rajoittaa esimerkiksi työpaikoilla ja kodeissa pääsyä haitallisiksi tai harmillisiksi arvioituihin osoitteisiin.

Maassa ei toistaiseksi ole säädöksiä sananvapaudesta verkossa ja myös verkkoon pääsyn oikeudesta on kirjoitettu vain yleisellä tasolla. Oikeusministeriön työryhmä on julkaissut verkossa ehdotuksensa sananvapauslaiksi ja sen perustelut.³⁵ Painovapauslain perinteen mukaisesti ehdotuksessa tähdennetään vastuullisen julkaisijan asettamista ja otetaan kantaa vastineoikeuteen. Ehdotuksessa on (19 § ja 20 §) säännös verkkoviestin jakelun keskeyttämismääräyksestä.

---

³³ Pakkokeinolaki 458/1987 – useita muutoksia.

³⁴ <http://spamcop.net/> Lisäksi esimerkiksi Office-ohjelmistopakettiin kuuluva Outlook on helposti sopeutettavissa siten, että häiritsevät tai epäilyttävät viestit siirtyvät automaattisesti roskakoriin.

³⁵ <http://www.om.fi/11000.htm>

Ratkaisuehdotus

Kattavat ratkaisut eivät ole mahdollisia. Vilpittömässä mielessä ja julkisesti toimivien yritysten itsevalvonta on hankkeena niin selkeästi yritysten oman kaupallisen edun mukainen, että se toteutuu joko omia aikojaan tai vähällä rohkaisulla viranomaisten taholta.

Verkkojen sääntelyn taustalla on myös yksityisoikeudellisissa kysymyksissä erittäin vahvoja taloudellisia ja kauppapoliittisia voimia; kansainvälinen sääntely jopa tekijänoikeuskysymyksissä on osoittautunut erittäin vaivalloiseksi juuri siksi, että eri toimijoitten taloudellinen painoarvo vaihtelee niin suuresti. Jos Hollywood, Piilaakso ja Washington ovat jossain asiassa samalla kannalla, on hyvin luultavaa, ettei esimerkiksi Euroopan Unioni pysty liikauttamaan niitä hevin. Näkyvistä kaupallisista verkko tuotteista amerikkalainen ja eurooppalais-amerikkalainen liiketoiminta kattaa jo leijonanosan (Time-Warner-AOL, Disney jne.). Nämä toimijat ovat vanhastaan olleet hyvin varovaisia loukkaavaan sisältöön nähden ja hyvin halukkaita määräämään oma-aloitteisesti rajoitteita.³⁶ USA:n televisioverkot käyttävät laajasti kielellisesti ”siistittyjä” versioita eurooppalaisen aikuisen mielestä aivan tavanomaisista toimintaelokuvista (tyyppiä ”Die Hard”). Tosin syksyllä 2001

---

³⁶ “Hay’s Code eli M.P.P.D.A. 1.7.1934 Katz, The Film Encyclopaedia:” The specific regulations included the following typical examples: "Revenge in modern times shall not be justified;" "Methods of crime shall not be explicitly presented;" "Illegal drug traffic must never be presented;" "The sanctity of the institution of marriage and the home shall be upheld. Pictures shall not infer that low forms of sex relationships are the accepted or common thing;" "Scenes of passion should not be introduced when not essential to the plot;" "Excessive and lustful kissing, lustful embracing, suggestive postures and gestures, are not to be shown;" "Seduction or rape should be never more than suggested ... They are never the proper subject for comedy;" "Sex perversion or any inference to it is forbidden;" "Miscegenation (sex relationships between the white and black races) is forbidden;" "Sex hygiene and venereal diseases are not subjects for motion pictures;" "Children's sex organs are never to be exposed;" "Pointed profanity (this includes the words God, Lord, Jesus, Christ—unless used reverently—Hell, S.O.B., damn, Gawd), or other profane or vulgar expressions, however used, is forbidden;" "Indecent or undue exposure is forbidden;" "Ministers of religion ... should not be used as comic characters or as villains."

As compared with its strict language regarding the treatment of sex, the code was lenient on the presentation of violence, requiring only that "actual hangings or electrocutions ... brutality and possibly gruesomeness ... be treated within the careful limits of good taste." In any case, the Production Code, modified only slightly over the years, had a profound and far-reaching effect on American cinema. Its seal of approval was denied any film that did not meet its morality standards, a risk few producers dared take. Only occasionally would the effectiveness of the Production Code Seal be tested by such producers as Howard Hughes (THE OUTLAW) and Otto Preminger (THE MOON IS BLUE). But the pressure of social change, Supreme Court decisions concerning obscenity, and civil liberties groups, brought a sweeping revision in the code in 1966. The new code still paid tribute to virtue and condemned sin but suggested restraint in treating sexual themes on the screen, rather than forbidding them outright, and corrected the balance by forbidding explicit detail of violence and brutality. In 1968 a Rating system was put into effect, classifying films according to their suitability for viewing by the young.

Yhdysvalloissa on luvassa neljässä kansallisessa televisioverkossa todella rumaa kieltä; omistajat ovat arvioineet että nyt olisi sen aika. Yksityiset toimijat tarjoavat sensuuripalveluja. The New York Timesin verkkoversiossa on perheen elokuvaopas ³⁷ The Family Movie Guide. Omistajan perinteiden mukaisesti se on perin asiallinen.

Suomessa elokuvien ennakkotarkastus oli sinänsä merkillinen poikkeus hallitusmuodon takaamasta sananvapaudesta; järjestelmä lakkautettiin olennaisin osin vasta vuonna 2001.

Amerikkalaisen sääntelylinjan jatkuminen omalla painollaan voisi johtaa meille vieraisiin korostuksiin. On aihetta epäillä, että Euroopassa väistämättömänä pahana pidetty alatyylisyys saa kohtuutonta huomiota sisällön väkivaltaisuuden ja raaistavuuden kustannuksella. Etenkin amerikkalaisen elokuvan ja television itsesääntelyä on syytetty luultavasti aiheellisesti myös tekopyhydestä. Amerikkalainen poliittinen järjestelmä, joka eroaa hyvin syvästi eurooppalaisesta, aiheuttaa eräitä näköharjoja – Yhdysvaltain järjestelmässä ei-kaupallisten hallinnollisten ratkaisujen aikaansaaminen on perinteisesti osoittautunut hyvin vaikeaksi. Esimerkiksi elintarvikkeiden ja nautintoaineiden kontrolli on viime kädessä tuomioistuinten tehtävä, kun taas Euroopassa näiden tehtävien käsitetään kuuluvan ensi sijassa hallintoviranomaisille. Järjestelmien sekoittuminen on omiaan aiheuttamaan esimerkiksi kaikille osapuolille tuloksettomia ja hyvin kalliita oikeudenkäyntejä.

Suomen olisi kansainvälisten velvoitteidensa täyttämiseksi huolehdittava siitä, että edellä osoitettujen asiaryhmien johdosta on ryhdytty asianmukaisiin toimenpiteisiin.

Esitettyjen perustelujen mukaan aihetta sellaisiin lainsäädäntötoimiin, jotka eivät kuuluisi rikoslakiin tai telehallintolainsäädäntöön, ei selvitysmiehen mielestä ole. Nykyisellä lainsäädännöllä päästään eteenpäin.

Alan yritysten itsesääntely tulee lisääntymään yritysten oman kaupallisen intressin vuoksi. Sellainen sääntely voi kuitenkin osoittautua kirjavaksi ja sekä kansalaisten etujen vastaiseksi että perusoikeuksien kannalta ongelmalliseksi.

Sensuurin historia ei ole kunniakas. Nopeat kulttuuriset muutokset ovat näkyneet nimenomaan taisteluina kirjallisuudesta, ja näiden polemiikkien yhteydessä on käynyt usein ilmi, että voimatoimien kohteeksi nostetaan oudon usein taiteellisesti arvokkaita teoksia.

Ajatellen näkyvää sääntely- ja itsesääntelytoimintaa ongelma voi olla siis myös liiallinen varovaisuus. Toisaalta ainakaan toistaiseksi tietoverkoissa ei ole esiintynyt paljon sisällöllisesti merkittävästi uutta luovaa. Myös eri toimijoiden tuotteet ja palvelut ovat olleet suurelta osin tautologisia ja säyseitä.

Merkittäviä tuloksia voitaisiin kenties saada aikaan keskittymällä klustereihin. Raju ja laadultaan tai määrältään törkeä rikollisuus on poliisiasia tapahtuipa se ulkona luonnossa tai verkon

---

³⁷ <http://www.nytimes.com/learning/parents/movieguide/index.html> ”- hongkongilaisessa elokuvassa on paljon väkivaltaa, mutta se on balettimaista ja vaarattomalta näyttävää. Kun joku menettää henkensä, kaikki ovat asiaankuuluvan kauhistuneita. Seksi – ei esiinny. Sopimaton kielenkäyttö – ei tietoa, koska elokuvan esityskopio on mandariinin kielinen.”

laskennallisessa todellisuudessa. Mutta luopumalla tavoittelemasta suuria ja kattavia ratkaisuja voitaisiin päästä tuloksiin.

Verkko on hajautettu järjestelmä ja hajauttaminen jatkuu. Peer-to-Peer on muuan rakenne-esimerkki tästä. Verkkojen käyttötutkimuksista tiedämme, että käyttö keskittyy itse asiassa hyvin harvoihin osoitteisiin. Erilaisten ohjelmistoalustojen (portaalien, platformien) leviäminen edistää tätä kehitystä.

Tässä tilanteessa itsesääntelytoimet on ehkä kuitenkin mahdollista keskittää toisaalta hyvin yleisesti käytettyihin ja ongelmallisiksi todettuihin verkkoihin ja verkko-osoitteisiin ja toisaalta eri syistä tärkeiksi todettuihin käyttäjäryhmiin.

Tämän ajattelutavan lähtökohdaksi ei pidä ottaa perinteisiä ikä- tai sosiaaliryhmiä. Jokseenkin varmasti verkkokäyttäjät klusterioituvat toisin perustein. Valitettavasti näistä rakennetekijöistä ollaan toistaiseksi huonosti selvillä, vaikka tutkimusaineistoa olisi runsaasti.

Muuan tapa lähteä liikkeelle olisi tukeutua olemassa oleviin, vakiintuneisiin ryhmiin, esimerkiksi Mannerheimin lastensuojeluliittoon ja kirkkoihin. Viranomaisten roolia ajatellen olennainen tehtävä olisi luoda toimivat yhteydet vapaaehtoisten verkonvalvojien – oikeastaan palveluiden laadun parantajien – ja asiantuntijaryhmien välille.

Toimenpidesuositukset

Asiassa päästään eteenpäin perustamalla välittömästi foorumi käsittelemään edellä puheena olleita ja niihin liittyviä kysymyksiä. Hyvä malli on nimestään huolimatta Englannin Internet Crime Forum ja Internet Content Regulators Forum.³⁸ Crime Forum lähtee verkkotoimijoiden ja lainsäätäjän

---

³⁸ <http://www.internetcrimeforum.org.uk/> <http://www.iwf.org.uk/>

- Ensin mainittu määrittelee tehtävänsä näin:
- Identify and review the legal requirements to be met to provide information

Identify information that can be provided from a technical perspective

To research and identify the areas of legal uncertainty relating to the use of information from the Internet as evidence and to make recommendations to resolve any ambiguities

Develop an accepted practice for requesting and providing information

Put in place procedures for paying for resources used

yhteistyöstä ja ottaa keskeiseksi tehtäväkseen epäselvien kysymysten ja rajatapauksen analysoimisen ennen toimenpiteisiin ryhtymistä. Siksi malli tuntuisi sopivan hyvin suomalaiseseen mielipideilmastoon.

Ei ole myöskään mitään periaatteellista eikä käytännöllistä estettä lisätä kansalaisten aktiivisuutta tehostamalla *vihjepuhelimien* toimintaa. Foorumi ja siihen liittyvät toimenpiteet eivät toimi, ellei koordinoijana ja rahoittajana toimi valtio, liikenne- ja viestintäministeriö. Tämän toiminnan kulut voi olettaa hyvin vähäisiksi. Foorumia koottaessa alan toimijoiden ohella olisi muistettava kansalaisjärjestöt.

Foorumin toiminnan kannalta on välttämätöntä, että käytettävissä on jatkuvasti ajan tasalla olevaa tietoa sekä poliittisista, kulttuurisista, yhteiskunnallisista että teknisistä seikoista. Tämä tavoite saavutetaan luultavasti helpoimmin luomalla pieni ja mahdollisimman joustava työryhmä liikenne- ja viestintäministeriön johdolla ja tukeutumalla yliopistoihin. Jos tarvitaan sellaista kaupallista tai taloudellista osaamista, jota yliopistoista ei sattuisi löytymään, apua tuskin tarvitsee etsiä kaukaa.

Liikenne- ja viestintäministeriön tai mahdollisesti valtioneuvoston harkittavaksi jää, olisiko foorumin tietojensaantia edistettävä tehostamalla tietojenantovelvollisuutta. Tietojen kokoajan tulisi kuitenkin selvästi kuulua viranomaisorganisaatioon, jolloin liikenne- ja viestintäministeriö on jälleen sopivin. Esimerkkejä tarvittavista tiedoista ovat teleliikennemäärät, niiden vaihtelu ja alueellinen jakaantuminen.³⁹ Toiminta voi edellyttää yhteydenpitoa sisäasiainministeriöön, keskusrikospoliisiin ja huoltovarmuuskeskukseen. Valtiovarainministeriön asianomaisen yksikön informointi on niin ikään tarpeen.

Tosiasiaksi jää, että selvityksen ainoa kiistaton tulos on havainto tietojen vähyydestä ja toimenpiteiden kaksiteräisyydestä. Emme ole toistaiseksi riittävän hyvin selvillä alan kysymyksistä. Huomio on kiintynyt yksipuolisesti teknologiaan, telehallintoon ja kaupallisiin ratkaisuihin. Nyt on kysymys näiden ratkaisujen ja laiminlyöntien seurauksista. Niiden inventointiin ja käsittämiseen ei ole toistaiseksi järjestelmää eikä se tuntuisi soveltuvan ainakaan luonnostaan oikeusministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön eikä poliisin tehtäviin.

Konkreettinen tutkimustehtävä on reaktiomallien inventointi, ryhmittäminen ja arviointi, niiden seurausten evaluointi ja innovatiiviset seurantamallit, joihin luonnollisesti kuuluvat myös teknologiset ratkaisut. Lisäksi olisi pyrittävä selvittämään haitallisen verkkosisältöjen taloutta muun muassa järjestelmän heikkojen kohtien tunnistamiseksi.

Eräs aikaa säästävä ratkaisu on kuitenkin vielä esitettävä. Teknillisen korkeakoulun tietotekniikkaosasto toisaalta ja korkeakoulun ja Helsingin yliopiston yhteisesti omistama HIIT, Helsinki Institute for Information Technology, ovat kohdentaneet toimintaansa määrätietoisesti verkkojen ”policy-ongelmiin” ja regulaatiokysymyksiin. TKK:n tietotekniikkaosaston

---

Co-ordinate with and demonstrate leadership towards similar activities worldwide

³⁹ Castells – Himanen, Suomalainen tietoyhteiskunta. WSOY 2001

ohjelmistotuotannon ja –liiketoiminnan laboratoriossa (SoberIT) ja HIITin digitaalisen talouden Tekes-rahoitteisissa tutkimusohjelmissa käydään läpi kysymysryhmiä, jotka ovat läheistä sukua nyt esitellyille. Tohtorikoulutustasolla on aloitettu yhteistyö Helsingin kauppakorkeakoulun kanssa ja teknologiaoikeudessa Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan kanssa. Henkilötasolla kosketus koko maan oikeustieteelliseen tohtorikoulutukseen on olemassa.⁴⁰

Kansainvälisesti läheisimmät suhteet on solmittu University of California Berkeleyn kanssa. Berkeleyn tietotekniikkaosaston ja School of Information Management and Systemsin kanssa on yhteisiä hankkeita. Kontakti informaatiotieteologiaan kulkee Manuel Castellsin ja Pekka Himasen kautta.⁴¹

Edellä ehdotettu systemaattinen ja luonteeltaan jatkuva tutkimus olisi nivellettävissä TKK:n vetämään tutkimustoimintaan. Looginen tapa aloittaa olisi laajentaa tässä selvityksessä esitetty kirjaksi.

---

⁴⁰ Kaikki mainitut toiminnot ja hankkeet ovat allekirjoittaneen selvitysmiehen henkilökohtaisella vastuualueella.

⁴¹ Lienee yleisesti tunnettua, että sekä UC Berkeley että sen mainitut tiedekunnat ja laitokset on viime vuosina arvioitu Yhdysvaltain parhaiksi, mikä merkitsee useilla aloilla samaa kuin maailman paras.